

3. Лишаев С. А. Эстетика Другого / С. А. Лишаев. – Самара: Самар. гуманит. акад., 2000. – 366 с.

4. Никонова С. Б. Эстетизация как парадигма современности. Философско-эстетический анализ трансформационных процессов в современной культуре: автореф. ... докт. филос. наук / С. Б. Никонова. – С.–Пб., 2012. – 42 с.

5. Харт Ниббриг Кристиан Л. Эстетика смерти / Л. Харт Ниббриг Кристиан; пер. с нем. А. Белобратова. – СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2005. – 424 с.: ил.

6. Чанышев А. Н. Философия небытия // Философия и общество. – 2005. – №1. – С.6.

7. Шатунова Т. М. Социальный смысл онтологии эстетического (опыт оправдания красотой). – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 2007. – 184 с.

References

1. Aristotel. Poetika / Aristotel; per. M. L. Gasparov // Soch.: v 4 t. – M.: Mysl, 1983. – T.4 / red. A. I. Dovatur. – 830 s.

2. Aries F. Chelovek pered licom smerti / F. Aries. – M.: Izdatelskaya gruppa «Progress» – «Progress-Akademiya», 1992. – 528 s.

3. Lishaev S. A. Estetika Drugogo / S. A. Lishaev. – Samara: Samar. гуманит. акад., 2000. – 366 с.

4. Nikonova S. B. Estetizatsiia kak paradigma sovremennosti. Filosofsko-esteticheskiy analiz transformatsionnykh processov v sovremennoy kulture: avtoref. ... dokt. fil. nauk / S. B. Nikonova. – S.–Pb., 2012. – 42 s.

5. Hart Nibbrig Kristian L. Estetika smerti / L. Hart Nibbrig Kristian; per. s nem. A. Belobratova. – СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2005. – 424 с.: ил.

6. Chanyshv A. N. Filosofii nebytiia // Filosofii i obshhestvo. – 2005. – №1. – С.6.

7. Shatunova T. M. Socialny smysl ontologii esteticheskogo (opyt opravdaniia krasoty). – Kazan: Izd-vo Kazanskogo un-ta, 2007. – 184 s.

Yeremenko Yu. V., candidate of philosophical science, Institute of Culture and Arts of Taras Shevchenko Lugansk National University (Ukraine, Poltava), koliania1960@gmail.com

Aesthetization as a way of the phenomenon of death comprehension

Philosophical issues related to death have been considered by the theoretical thought as long as philosophy exists. At the same time, a relatively small segment of theoretical knowledge covers its aesthetic aspects.

The aim of the article is an attempt to identify some aesthetic perception features of the phenomenon of death.

The author points out that the failure or the limit complexity of the understanding of death makes the human consciousness to use the compensatory replacement mechanism of death aesthetization. The most common way is the personification of death. In the reflexive process death is denoted by the images or other phenomena associated with life, not with death.

The author concludes that thinking of death, describing death, being afraid of death, we refer to the aesthetic phenomenon, not to its basis. However, the aesthetic phenomena determine absolutely real behavioral responses and social relations. Aesthetically organized fear of death is one of the major cultural achievements. It is able to reconcile the suffering human consciousness with the idea of the inevitable end.

Keywords: death, subject, aesthetization, ugly, imageless, personification.

Еременко Ю. В., кандидат философских наук, преподаватель кафедры хореографии, Институт культуры и искусства Луганского национального университета им. Тараса Шевченко (Украина, Полтава), koliania1960@gmail.com

Эстетизация как способ осмысления феномена смерти

Философская проблематика, связанная со смертью, находится в центре внимания исследователей столько же, сколько существует и сама философия. В то же время относительно небольшой сегмент теоретического знания охватывает ее эстетические аспекты.

Цель этой статьи – очертить некоторые особенности эстетического восприятия феномена смерти.

По мнению автора, предельная сложность осмысления этого явления вынуждает человеческое сознание прибегать к компенсаторному механизму – эстетизации смерти. Наиболее распространенным способом эстетизации смерти является ее персонификация. В рефлексивном процессе смерть обозначается через определенные образы и концепты, связанные с жизнью.

Автор приходит к выводу, что, мысля о смерти, изображая смерть, опасаясь смерти, мы имеем в виду эстетические феномены, а не их основания. Однако эти эстетические явления обуславливают абсолютно реальные поведенческие реакции и социальные отношения. Эстетически организованный ужас перед смертью – одно из главных достижений культуры. Он способен примирить страдающее человеческое сознание с мыслью о неизбежном конце.

Ключевые слова: смерть, субъект, эстетизация, безобразное, безобразное, персонификация.

* * *

УДК 130:316.3

Піддубна Л. В.,
кандидат філософських наук, доцент, Харківський
інститут фінансів Українського державного
університету фінансів та міжнародної торгівлі
(Україна, Харків), lidp@mail.ru

КІБЕРПРОСТІР ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФАКТОР МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Метою статті є опрацювання нових вимірів соціальної реальності, що позначувані концептом «кіберпростір». Розкриваються контексти та особливості тлумачення феномену «кіберпростір» в різні культурно-історичні періоди. Обґрунтовується актуальність філософського осмислення поняття «кіберпростір» у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, зростанням обсягів інформації, «інтернетизацією» повсякденного життя, становленням «мережевого суспільства». У статті використовуються методи порівняння, аналізу, синтезу та узагальнення найбільш значимих концепцій, ідей та принципів у галузі досліджень кіберпростору. Актуальність теми дослідження також визначена складністю, багатогранністю феномену «кіберпростору» та його властивістю видозмінюватися. Висновки: сьогоденні дослідження феномена «кіберпростору» здобуває міждисциплінарний характер і засновується на прагненні зрозуміти принципи та закономірності цього явища.

Ключові слова: кіберпростір, мережеве суспільство, Інтернет, соціальна реальність, віртуальна реальність.

Інформаційно-комунікаційні технології, що не мають аналогів у минулому, активно впроваджуються в життя сучасної людини, змінюючи не тільки інформаційне середовище, в якому людина співпрацює з іншими членами суспільства, але й впливаючи на саму людину, її спосіб життя, свідомість, цінності та світогляд. «Всесвітня павутина» мережі Інтернет стає невід'ємним елементом життя суспільства, тим кутнім каменем, нервовою системою сучасної цивілізації, без яких тепер не уявляється можливим просування вперед фактично в будь-якій області пізнавальної та практичної діяльності людини [4, с. 29].

Розвиток технологій, зростання обсягів інформації та глобальна інформаційна мережа Інтернет спровокували введення до наукового дискурсу понять «віртуальна реальність», «кіберпростір», «мережеве суспільство», філософське осмислення яких стає актуальною задачею сьогодення.

Реальність, що позначувана концептом «кіберпростір», стала одним з головних факторів соціокультурного середовища, особливим середовищем перебування, з яким пов'язані всі сфери суспільного життя – економічна, соціальна, політична, духовна. Окрім того, поява кіберпростору сприяла формуванню глобального інформаційного простору, становленню «мережевого суспільства», базою функціонування якого стали генерування, обробка, передача і оновлення інформаційного соціального поля.

Метою даної розвідки є потреба у філософському осмисленні поняття «кіберпростір» та дослідження форм його існування, що обумовлено недостатнім й суперечливим характером онтології даного феномену і його ролі в сучасних інформаційних процесах.

Широкий спектр соціально-психологічних проблем, породжених «інтернетизацією» повсякденного життя усіх прошарків суспільства; формування у кіберпросторі нових суспільних структур, безпосередньо пов'язаних з Інтернет-проектми; аксіологічні трансформації, що переживає особистість при входженні в мережу зумовлює актуальність дослідження.

Дослідження кіберпростору спирається на опрацювання філософських уявлень про буття та реальність,

існування яких знайшли своє відображення в добутках таких авторів як Платон, Аристотель, Р. Декарт, Г. Лейбніц, І. Кант, Г. Гегель, М. Гайдегер, Ж. Делез, П. Гайденко, В. Казарян, Д. Півоваров, Л. Штомпель, П. Щедровицький, Р. Вилков, П. Барішніков, Д. Дубов.

Перші спроби осмислення феномену кіберпростору в рамках гуманітарних дисциплін були зроблені близько чверті сторіччя тому. Початкові уявлення про кіберпростір формувалися в контексті постмодерністської культури у роботах Дж. Барлоу, У. Гібсона, Т. Лірі, Б. Стерлінга. Соціокультурну рефлексію первинних уявлень про кіберпростір проводять А. Артюх, М. Крюгер, С. Леві, С. Сімондо, М. Хайм, Ф. Хейвард. Соціально філософські проблеми мережевої комунікації в кіберпросторі аналізують Р. Барбрук, Дж. Барлоу, Е. Дайсон, С. Жижек, Г. Рейнольд, Е. Тоффлер, В. Ємелін, В. Тарасенко. Специфіку віртуальної ідентичності у кіберпросторі досліджують Б. Вулі, С. Кінг, С. Рубін, Дж. Сулер, К. Янг. Питання інформаційної безпеки та геополітичного суперництва в кіберпросторі опрацьовують Д. Барлогу, Т. Владимирова, Ю. Вознюк, Я. Волков, Д. Дубов, В. Куткін, А. Марченко, Ю. Романчик, Ш. Уотермен, С. Хілдрет та ін.

Дослідження наукових джерел і публікацій щодо визначення поняття кіберпростору свідчить про інтерес до цього питання відомих зарубіжних та вітчизняних дослідників. Розглянемо деякі більш характерні дефініції поняття «кіберпростору» і представимо необхідну концептуалізацію цього феномену. Так М. Хайм у статті «Метафізика віртуальної реальності» визначає кіберпростір як «основу, матрицю, набір орієнтовних точок, за якими ми знаходимо наш шлях серед неймовірної кількості інформації». Він вважає, що «кіберпростір – це ментальна карта інформаційних ландшафтів в пам'яті комп'ютера, а у поєднанні з програмним забезпеченням – спосіб антропологізувати інформацію, надати їй топологічну визначеність, аби людина змогла у звичний спосіб оперувати даними, як речами, але на гіперфункціональному рівні, який можна порівняти з магією» [11, с. 32].

У роботі «Декларація незалежності кіберпростору» Дж. П. Барлоу наголошує, що «кіберпростір складається із взаємодій і відносин, мислить і вибудовує себе подібно до стоячої хвилі у переплетінні наших комунікацій» [1, с. 352]. Дослідник акцентує увагу на свободі і незалежному самоврядуванні кіберпростору; рівності та повній відсутності будь-яких обмежень громадянських прав і свобод, повному запереченні фізичного насильства.

М. Крюгер у книзі «Штучна реальність» терміном кіберпростір позначає відеопростір, графічний світ, в який люди можуть увійти з різних точок, щоб взаємодіяти один з одним та з графічними утвореннями. Створений світ не обмежений фізичними законами, тут закони створюються і змінюються самою людиною. Дослідник нагороджує, що людина значною мірою є продуктом штучного інтерактивного досвіду, що має великий вплив на нашу свідомість та отриманий через посередництво театру, романів, фільмів, телебачення та ін. [7].

Досліджуючи проблеми геополітичного суперництва країн світу та питання безпеки кіберпростору, Д. Дубов у монографії «Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва» характеризує його як середовище, створене організованою сукупністю інформаційних процесів на підставі об'єднаних загальних принципами та

правилами інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем незалежно від форми власності [5].

В. Плешаков у монографії «Теорія кіберсоціалізації людини» характеризує кіберпростір як мережеве втілення ноосфери, що утворене і постійно доповнюється людством [8, с. 50].

В Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства, прийнятій лідерами країн вісімки у японському м. Окінава у 2000 р., кіберпростір розглядається як частина глобального інформаційного простору, пов'язана з комп'ютерною інфраструктурою, в першу чергу Інтернет. Зауважимо, що ототожнення кіберпростору із мережею Інтернет є досить розповсюдженим явищем, але на нашу думку дуже одностороннім, адже інформаційно-комунікаційні технології стрімко розвиваються і звування кіберпростору до рамок глобальної мережі може привести до виникнення ускладнень у майбутньому.

Дуже цікавим, на наш погляд, є визначення Р. Вилкова, який в авторефераті своєї дисертації «Кіберпростір як соціокультурний феномен, продукт технологічної творчості і перспективна ідея» розкриває кіберпростір як новий, різноматичний за своєю топологією, різновид семіотичного простору, в якому операції зі знаками відбуваються за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, що значно спрощує і суттєво прискорює розумову діяльність людей [3].

Кіберпростір доповнює реальність буття сучасної людини, поєднуючи комунікативну, дозвоільну, пізнавальну, трудову аспекти людської діяльності і виступаючи допоміжним середовищем для розширення сфер її діяльності та комунікації. Він визначається «сукупністю об'єктів і подій усередині соціокультурного світу які відображують досвід повсякденної свідомості людей, що живуть своїм повсякденним життям серед собі подібних і пов'язані з ними різноманітними інтеракціями» [10]. Саме в межах даного феномену формуються і функціонують різноманітні світи досвіду, у тому числі і віртуальна реальність, яка постає як інтерсуб'єктивний світ, загальний і потенційно доступний для всіх « мешканців » кіберпростору. Але, на відміну від повсякденності, він сприймається не як об'єктивно даний, а винятково як інтерсуб'єктивно сконструйований.

Формування індивідуальності у соціумі відбувається випадково під впливом соціальних інститутів і віртуальної реальності, переважно на основі особистих уподобань людини, і практично не асоціюється з об'єктивною реальністю. Віртуальна реальність сприймається як створена реальність, яка існує поза людською свідомістю і актуалізується лише при зверненні до неї конкретного індивіда. Людина отримує можливість самостійно формувати простір індивідуального буття і структурувати життєвий простір, виходячи з особистих уподобань, в тому числі нав'язаних соціумом. У кіберпросторі життя людини відбувається в двох паралельних середовищах: середовищі соціальної реальності і його копії – віртуальному світі, сформованому за допомогою техніко-технологічних засобів, що дозволяє людині одночасно виступати споживачем, приймачем, реципієнтом соціальної інформації, її автономним суб'єктом. Відбуваються кардинальні зміни в свідомості мільйонів людей, виникають якісно нові форми, види, засоби самовираження індивідів, що призводить до появи принципово нових

суспільних утворень і соціальних інститутів, зміни самої соціальної структури, перерозподілу ціннісних орієнтирів при виборі можливостей самореалізації різних соціальних груп людей.

Кіберпростір активно втручається у структури власті, сприяючи формуванню електронного уряду, віртуалізації політичного життя, підпорядкованого «мережевій» логіці, що позначається на повсякденному житті, культурі, виробництві та владі, «...викликає появу соціальної детермінанти більш високого рівня, ніж конкретні інтереси, що знаходять своє вираження шляхом формування подібних мереж: влада структури виявляється могутнішою за структури влади» [6, с. 494].

Фактично сьогодні мережеві комунікації складають нову соціальну морфологію будь-якого суспільства і належність до тієї чи іншої мережі зумовлює найважливіші джерела управлінських ресурсів, не дарма М. Кастельс вважає сучасне суспільство «суспільством мережевих структур».

Мережі, що складають сучасний кіберпростір, за своїми ресурсами нерівнозначні. Громадяни мають вільний доступ до інформації, працюють в мережах інших країн, розважаються, творять, переживають і люблять, що призводить до розшарування суспільства на кіберсоціальних індивідів і решту інших. Суспільство позбувається цілої низки своїх історичних функцій і повноважень, пов'язаних з процесом соціалізації індивіда. Формується цілий клас людей – вчених, бізнесменів, службовців корпорацій та інших структур, які проводять в кіберпросторі значно більше часу, ніж у позамережевій реальній дійсності. Відчужуються віртуально–мережеві цінності і види діяльності від традиційних. Зникають кордони в людській свідомості. Людська тілесність частково втрачає свою актуальність в процесі коадаптації з мережею [2]. Мережева людина сповнена індивідуальності, вільна, творча, активна, зі сформованими унікальними гештальтами, прагнуча актуалізувати окремі аспекти соціального буття й зробити їх частиною власного світовідчуття. Зароджується нова техніка існування, основними рисами якої є доступність, інтерактивність, поза чуттєвість, масовість комунікації. Однак, з іншого боку, мережеві комунікації генерують різні деструкції для особистості, суспільства і держави. Так велика кількість людей спілкується у кіберпросторі за допомогою піскапте, застосовуючи знаки, символи та мову, які зрозумілі лише «віртуальній людині». Відбувається повне заміщення особи, в тому числі і її зображення, яке найчастіше змальовує її знайомого, товариша. В наслідок чого відбувається спілкування двох або більше людей, які нічого не знають один про одного і обмежені в сюжеті і засобах обговорення цієї теми лише власними уявленнями про взаємні обмеження.

Надмірне перебування в мережі веде до розриву соціальних зв'язків, втрати цінностей людської спільності.

Про це свідчать факти збільшення кількості розлучень, послаблення родинних і дружніх контактів. Кіберпростір сприяє певній ізоляції людей. «Контакти» і «комунікації» заміщують людське спілкування, їх місце займає формальна, позбавлена індивідуальності, визначеність; зникає довіра. Людина ховається від агресивного фізичного світу, зникаючи у віртуальній мережі.

У таємничому світі, де панують свої закони і правила життя, реальність пластична, рухома та

піддається найлегшому впливу, з неї можна випіти все, що завгодно. Людина стає всемогутньою, набуває властивостей деміурга, її існування безхмарне та комфортне, що позначається на її психіці. Вона не напружується, не переборює труднощі, розслаблюється, втрачає здатність спричиняти опір, перетворюється у благополучного процвітаючого феномена, не здатного впоратися з реаліями справжнього суворого життя.

С. М. Хуторной у дисертаційній роботі «Кіберпростір і становлення мережевого суспільства» характеризує кіберпростір як комп'ютерно–технічну віртуальну реальність, що організована поєднанням гіпертексту і гіперреальності, інтерактивністю, модифікацією просторово–часових якостей, їх багатомірністю і дискретністю. Автор наголошує на яскраво вираженому інструментальному характері кіберпростору, вважаючи його основним медіумом сучасної комунікації, фундаментом мережевого суспільства [9].

На підставі компаративного аналізу визначень поняття «кіберпростір» приходимо до висновку, що цей простір характеризується обмеженим сенсорним переживанням, множинністю особистості і анонімністю, вирівнюванням статусів, розмиванням просторових кордонів, розтяганням і конденсацією часу, необмеженою доступністю контактів. Він є площиною для конструювання самої соціальної реальності і те, що для одних віртуально, для інших може представлятися реальністю «*sui generis*».

У кіберпросторі відбуваються зміни функцій не лише речей як об'єктів соціальної реальності, але й інформації, яка виступає і як об'єкт, і як суб'єкт соціального життя. Зростає «щільність» міжособистісних і міжгрупових комунікацій (Newsgroup, Usenet, web форуми, chat, ICQ), змінюються напрями їх потоків, створюються можливості для трансформацій соціальної структури суспільства. Значно розширюється зона контактів практично кожного мешканця кіберпростору, підвищується «особистий» соціальний капітал. Соціум вирізняється все більшою мозаїчністю. Кіберпростір вбирає в себе соціальну реальність у тій її частині, яка може існувати без посилання на реальність і перетворює її у віртуальність, позбавлену просторово–часових характеристик. Формування індивідуальності відбувається випадково під впливом соціальних інститутів і віртуальної реальності, переважно на основі особистих уподобань людини, і практично не асоціюється з об'єктивною реальністю. Віртуальна реальність кіберпростору сприймається як створена реальність, яка існує поза людською свідомістю і актуалізується лише при зверненні до неї конкретного індивіда.

У кіберпросторі людина отримує можливість самостійно формувати простір індивідуального буття і структурувати життєвий простір, виходячи з особистих уподобань, в тому числі нав'язаних соціумом. Символічний порядок кіберпростору гарантує координацію реальності та нашого сприйняття цієї реальності, приховуючи його посередницьку роль.

Висновки. Сьогодні дослідження такого різнобічного явища як кіберпростір здобуває міждисциплінарний характер, вимагаючи вивчення не лише філософських напрацювань цього феномену, а й доробку суміжних дослідницьких напрямків, зокрема досліджень з теорії інформації, психології, соціології, юриспруденції, політології, інформаційної безпеки, теорії управління,

лінгвістики тощо. Під кіберпростіром ми вважаємо частину буття соціуму; продукт цілеспрямованого конструювання інформаційної діяльності людини; сукупність об'єктів і подій соціокультурного світу, що відображують суб'єктивні процеси, які відбуваються у свідомості людини в результаті її різноманітного соціального досвіду і пов'язані з ними різноманітними інтеракціями.

Кіберпростір є знаряддям мислення і засобом людського спілкування. За його допомогою відбувається осмислення зовнішнього світу і самоусвідомлення людини, здійснюється духовна творчість, тобто генерація нових смислів (культурних цінностей), і реалізується комунікаційний процес – зберігання і розповсюдження створених смислів у соціальному часі і просторі. Кіберпростір сьогодні скрізь і усюди, як повітря, яким ми дихаємо, як невід'ємна складова існування людини, нажалі тільки, що недоторканність її особистого життя, як плата за прогрес, залишається в минулому.

Список використаних джерел

1. Барлоу Дж. П. Декларация независимости киберпространства // Информационное общество. – М.: АСТ, 2004. – С.349–355.
2. Власенко О. Феноменология телесности в киберкультуре // Интеллектуальные провинции. – 1999. – №2. – С.46–49.
3. Вылков Р. Киберпространство как социокультурный феномен, продукт технологического творчества и проективная идея: Автореф. дис. ... канд. филос. наук: 09.00.01 / Р. Вылков. – Екатеринбург, 2009. – 24 с.
4. Девтеров И. Виртуальность массового общества / И. Девтеров / Философ. альманах. – 2011. – Вып.2. (100). – С.23–32.
5. Дубов Д. Киберпростір як новий вимір геополітичного суперництва: монографія / Д. Дубов. – К.: НІСД, 2014. – 328 с.
6. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология (под ред. В. Л. Инземцева). – М.: Academia, 1999. – С.494–505.
7. Крюгер М. Искусственная реальность: прошлое и будущее [Электронный ресурс] / М. Крюгер. – Режим доступа: <http://lib.webmatina.com/getbook.php>
8. Плешаков В. Теория киберсоциализации человека: монография / под общ. ред. чл.–корр. РАО, д. пед. н., профессора А. В. Мудрика. – М.: МПГУ; «Homo Cyberus», 2011. – 400 с.
9. Хуторной С. Киберпространство и становление сетевого общества: Автореф. дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / С. Хуторной. – Воронеж, 2013. – 14 с.
10. Шюц А. Формирование понятия и теории в общественных науках / Альфред Шюц / Американская социологическая мысль: Тексты. – М., 1996. – 524 с.
11. Michael Heim. The Metaphysics of virtual reality // Virtual reality: theory, practice and promise / Ed. Sandra K. Helsel and Judith Paris Roth.Meckler. – Westport and London (1991). – P.27–33.

References

1. Barlou Dzh. P. Deklaracija nezavisimosti kiberprostranstva // Informacionnoe obshhestvo. – M.: AST, 2004. – S.349–355.
2. Vlasenko O. Fenomenologija telesnosti v kiberkul'ture // Intellektual'nye provincii. – 1999. – №2. – S.46–49.
3. Vylkov R. Kiberprostranstvo kak sociokul'turnyj fenomen, produkt tehnologicheskogo tvorchestva i proektivnaja ideja: Avtoref. dis. ... kand. filoz. nauk: 09.00.01 / R. Vylkov. – Ekaterinburg, 2009. – 24 s.
4. Devterov I. Virtualnost masovogo suspilstva / I. Devterov / Filosof. almanakh. – 2011. – Vyp.2. (100). – S.23–32.
5. Dubov D. Kiberprostir yak novyj vymir heopolitychno supernystva: monohrafiya / D. Dubov. – K.: NISD, 2014. – 328 s.
6. Kastel's M. Stanovlenie obshhestva setevyh struktur // Novaja postindustrial'naja volna na Zapade: Antologija (pod red. V. L. Inozemceva). – M.: Academia, 1999. – S.494–505.
7. Krjuger M. Iskustvennaja real'nost': proshloe i budushhee [Elektronnyj resurs] / M. Krjuger. – Rezhym dostupu: <http://lib.webmatina.com/getbook.php>
8. Pleshakov V. Teorija kipersocializacii cheloveka: monografija / pod obshh. red. chl.–korr. RAO, d. ped. n., professora A. V. Mudrika. – M.: MPGU; «Homo Cyberus», 2011. – 400 s.

9. Hutornoj S. Kiberprostranstvo i stanovlenie setevogo obshhestva: Avtoref. dis. ... kand. filoz. nauk: 09.00.11 / S. Hutornoj. – Voronezh, 2013. – 14 s.

10. Shjuc A. Formirovanie ponjatija i teorii v obshhestvennyh naukah / Al'fred Shjuc / Amerikanskaja sociologicheskaja mysl': Teksty. – M., 1996. – 524 s.

11. Michael Heim. The Metaphysics of virtual reality // Virtual reality: theory, practice and promise / Ed. Sandra K. Helsel and Judith Paris Roth.Meckler. – Westport and London (1991). – P.27–33.

Piddubna L. V., PHD in Philosophy, Associate Professor, Kharkov Institute of Finance Ukrainian State University of Finance and international trade (Ukraine, Kharkov), lidp@mail.ru

Cyberspace as a social and cultural factor of the network society

The aim of the article is to study the new manifestations of social reality, identified the concept of «cyberspace». Reveals the concepts and features of the interpretation of the phenomenon of «cyberspace» in different cultural and historical periods. The urgency of philosophical understanding of the concept of «cyberspace» in connection with the intensive development of information and communication technologies, the growing volumes of information, «connectedness» of everyday life, becoming a «network» of society. The article uses the methods of comparison, analysis, synthesis and summarize the most important concepts, ideas and principles in the field of study of cyberspace. Background research also identified the complexity, multifaceted phenomenon of «cyberspace» and its characteristics mutate. Conclusions: This study of the phenomenon of «cyberspace» takes an interdisciplinary nature and is based on the desire to understand the principles and laws of this phenomenon.

Keywords: cyberspace, network society, the Internet, social reality, virtual reality.

Поддубная Л. В., кандидат философских наук, доцент, Харьковский институт финансов Украинского государственного университета финансов и международной торговли (Украина, Харьков), lidp@mail.ru

Киберпространство как социокультурный фактор сетевого общества

Целью статьи является изучение новых проявлений социальной реальности, обозначенных концептом «киберпространство». Раскрываются концепты и особенности толкования феномена «киберпространство» в разные культурно-исторические периоды. Обосновывается актуальность философского осмысления понятия «киберпространство» в связи с интенсивным развитием информационно-коммуникационных технологий, нарастанием объемов информации, «интернетизацией» повседневной жизни, становлением «сетевого» общества. В статье используются методы сравнения, анализа, синтеза и обобщения наиболее значимых концепций, идей и принципов в области исследования киберпространства. Актуальность темы исследования также определена сложностью, многогранностью феномена «киберпространства» и его особенностей видоизменяться. Выводы: сегодня исследование феномена «киберпространства» приобретает междисциплинарный характер и основывается на стремлении понять принципы и закономерности этого явления.

Ключевые слова: киберпространство, сетевое общество, Интернет, социальная реальность, виртуальная реальность.

* * *

УДК 101.1:316+154.63

Іванова Н. В.,
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач відділення «Дошкільне виховання»,
Луцький педагогічний коледж
(Україна, Луцьк), iva_chumbas@mail.ru

СИТУАЦІЯ МИСЛЕННЯ В ГЕНЕЗІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядається проблема мислення як основна умова різних видів інтелектуальної діяльності. Показано, що в процесі розвитку філософського знання феномен мислення досліджувався в контексті різних підходів – гносеологічному, онтологічному, лінгвістичному, феноменологічному тощо. Автор актуалізує вирішення проблеми мислення в ситуації соціокультурного життя як простору буття емпіричного суб'єкта.

Ключові слова: мислення, пізнання, інтелект, рефлексія, соціокультурний простір, знання, розум.

Як відомо, мислення – одна із найбільш важливих сутнісних здібностей людини. Воно задовольняє її потреби в знаннях про світ, про саму себе, в ціннісних орієнтаціях і спілкуванні з іншими людьми, в передачі досвіду від